

Pierre Lemaitre El gran món

Traducció d'Albert Pejó

L'ELÈCTRA

bromera

I

Beirut, març de 1948

JA QUE HAS DECIDIT ANAR-TE'N

Al llarg dels anys, la processó familiar que resseguia l'Avenue des Français havia viscut moltes variants, però encara no havia adoptat mai l'aspecte d'un seguici fúnebre. Salvant el petit detall que estava ben viva, aquest any semblava que portessin la senyora Pelletier al seu últim sojorn. El seu marit, com tenia per costum, obria la marxa amb un pas solemne, subratllat pel fet que la seva esposa s'arrossegava lluny darrere seu i no parava d'aturar-se per dirigir al seu fill Étienne la mirada d'una moribunda que suplica que la rematin. Darrere seu, Jean, anomenat Bouboule, avançava tot encarcerat com a digne primogènit que era, amb la seva menuda esposa, Geneviève, trotant al seu braç. François tancava la marxa en companyia d'Hélène.

Al capdavant del seguici, el senyor Pelletier saludava amb un somriure els venedors ambulants de síndries i cogombres i dirigia un gest de la mà als cirabotes, qualsevol l'hauria pres per un home dirigint-se a la pròpia coronació, cosa que no quedava tan lluny de la realitat.

El «pelegrinatge» Pelletier tenia lloc el tercer diumenge de març, fes el temps que fes. Els fills l'havien viscut des de sempre. Podien escapar-se del casament d'un veí, de la revetlla de Cap d'Any, de l'anyell pasqual, però era impensable saltar-se l'aniversari de la saboneria. Aquell any, el senyor Pelletier fins i tot havia pagat els bitllets d'anada i tornada des de París per assegurar-se la presència de François, de Jean i de la seva esposa.

El ritual comprenia:

Acte I, la lenta processó fins a la fàbrica, destinada sobretot als veïns i els coneguts.

Acte II, la visita de les instal·lacions, que tothom coneixia de memòria.

Acte III, tornada per l'Avenue des Français amb una parada al Café des Colonnes per prendre l'aperitiu.

Acte IV, dinar de família.

—Així—deia François—, ens morim d'avorriment quatre vegades en comptes d'una.

Hem de reconèixer que a la tornada de la fàbrica, al cafè, resultava lamentable sentir el senyor Pelletier recordant a tots els que l'escoltaven, perquè pagava ell la ronda, les principals etapes de la saga familiar, una història edificant que portava des del primer Pelletier conegut (amb una presència al costat del mariscal Ney aparentment documentada) fins a ell mateix i la Casa Pelletier i Fills, que, segons ell, representava la culminació de la dinastia.

Louis Pelletier era un home tranquil, dels que no perden fàcilment la sang freda. El bigotet grisós semblava, al damunt d'una boca ben dibuixada que havien heretat tots els seus fills, un recordatori de la seva cabellera gairebé blanca, perfectament arreglada, que era el seu orgull. «Tots els homes de la família eren calbs als quaranta anys!», recordava amb supèrbia, com si el fet de no ser-ho confirmés que amb ell el llinatge Pelletier havia arribat a l'apogeu. Les espatlles estretes contrastaven amb uns malucs que se li havien anat eixamplant. «Podria ser model de Saint-Galmier», deia a vegades en broma, evocant les ampolles d'aigua amb gas de coll fi que s'eixamplaven irresistiblement cap avall. Desprenia una energia serena i una certa satisfacció discreta. Era veritat que havia triomfat. Als anys vint havia comprat una fàbrica de sabó de mida modesta i l'havia fet créixer «ajuntant la qualitat artesanal amb l'eficàcia industrial», li agradaven els eslògans. En la seva imaginació, aquella fàbrica, situada a un cop de pedra de la Place des Canons, estava destinada a convertir-se en la principal indústria de la ciutat. En pocs anys, els Pelletier serien a Beirut el que els Wendel eren a la Lorena, els Michelin a Clermont o els Schneider a Le Creusot. Amb

el temps havia afluixat una mica en les seves pretensions, però es vantava de trobar-se al capdavant d'una «joia de la indústria libanesa», cosa que ningú s'hauria vist amb cor de rebatre-li. Al llarg dels anys, no havia parat d'innovar, afegint a les receptes tradicionals olis de copra, de palma o de cotó, afinant les condicions d'assecat, modificant l'ús d'àcids oleics, etc.

Els anys trenta havien resultat profitosos a la Casa Pelletier, ja que havia comprat unes quantes fabriquetes a Trípoli, Alep i Damasc. Sens dubte, la fortuna dels Pelletier era més important del que el seu tren de vida, força modest, permetia suposar.

Mentre que havia confiat la gestió de les filials a diferents gerents, Louis Pelletier no delegava en ningú la responsabilitat de supervisar la qualitat de la fabricació. Considerava un deure seu visitar les sucursals, on a vegades arribava sense avisar, per agafar mostres, analitzar i modificar els processos de producció.

Pretenia que els viatges no li agradaven gaire. «Soc molt casolà...», deia com excusant-se. També tenia vagues responsabilitats en una federació d'antics combatents que l'obligaven a desplaçar-se a París, però es notava que aquests viatges no tenien gaire pes en la seva existència, perquè totes les energies, tot el talent i tot l'orgull se li concentraven en la fabricació i la qualitat del *seu* sabó. Res el feia més feliç que veure les calderes fumejants, amb una temperatura que diferents equips controlaven vint-i-quatre hores al dia, i admirar els canals que transportaven el sabó líquid fins als motllos. La divisió en blocs i barres li omplia els ulls de llàgrimes. «El substituiré una estona», deia a vegades a l'empleat del final de la cadena, que no havia obert boca. Aleshores veien com el propietari de la fàbrica s'instal·lava davant del mecanisme de tall, que feia lliscar cap a ell unes barres de sabó verd on, amb un cop de martell, ni massa fort ni massa feble, aplicava l'estampilla de Casa Pelletier, formada per la silueta de la fàbrica entre dues fulles de cedre. La senyora Pelletier dirigia el personal, supervisava la recepció dels productes i la sortida dels camions i duia els comptes. I ell s'ocu-

pava de la fabricació, aquest era el seu terreny. No era gens estrany que en plena nit agafés la bicicleta (mai havia intentat conduir un automòbil) i se n'anés a la fàbrica a agafar mostres en persona, mostres que després podia comentar amb el mestre saboner de torn fins que es començava a fer de dia.

Afirmava que la Casa Pelletier havia nascut realment el dia de la posada en marxa de la primera «caldera gran», que va batejar com *la Ninon*, per la relació paronímica, això pretenia, amb la *Niña*, la primera de les tres caravel·les de Cristòfol Colom, nom que va fer gravar en una placa de llautó enganxada al peu de la tina i que duia els emblemes de la fàbrica. La senyora Pelletier va arrufar les celles quan, dos anys més tard, el seu marit va batejar la segona tina com la *Castiglione*, perquè no acabava de veure-hi la relació amb el descobriment d'Amèrica. La instal·lació de la tercera tina (la *Païva*) la va deixar perplexa. L'hi va consultar a François, considerat l'intel·lectual de la família perquè havia aprovat l'examen de batxillerat abans de tenir-ne l'edat.

–Són noms de cortesanes, mama. La primera, Ninon de Lenclos, i la segona, Virginia de Castiglione. La Païva és el nom que va adoptar una dona anomenada Esther Lachmann. D'ella deien: «Qui paga, hi va».

La senyora Pelletier es va quedar amb la boca oberta.

–O sigui que són...

–Sí, mama –li va confirmar François tranquil·lament–, ho són.

–De cap manera! –va protestar el senyor Pelletier quan la seva dona l'hi va preguntar–. Són cortesanes, Angèle. Els he posat aquests noms perquè me les estimo molt, res més...

–Unes putes, vaja.

–Sí, també... Però no és la raó principal...

A la senyora Pelletier li agradava donar al seu marit la reputació d'home infidel. Es veu que això la feia sentir afalagada. En realitat, Louis no l'havia enganyat mai, però la dona no deixava passar cap ocasió d'estigmatitzar en públic unes relliscades que sabia que eren

totalment imaginàries. Així explicava, per exemple, el fet que el seu marit, quan anava a París, s'allotgés sempre a l'Hôtel de l'Europe. L'home elogiava sovint els dots d'amfitriona de la senyora Ducrau, la propietària de l'hotel, que la senyora Pelletier no anomenava mai de cap altra manera que no fos «l'amant del meu marit», o «l'amant del vostre pare» quan parlava amb els seus fills. Louis sempre protestava. «La senyora Ducrau deu tenir dos-cents anys, Angèle!», deia, però la seva dona bandejava aquest argument amb un gest de la mà que volia dir: «A mi no m'enredaràs!».

Però ara mateix, la senyora Pelletier tenia una altra preocupació més important que les amants del seu marit o el sobrenom de les grans tines de sabó: sobreviure.

Segons ella, no era gens clar que ho aconseguís.

Tot just acabaven de deixar enrere la mesquita de Medjidié. La fàbrica li semblava un horitzó inassolible.

—Deixa'm, Étienne, em...

Havia estat a punt de dir «em moriré aquí mateix», però una resta de lucidesa i el sentit del ridícul (no paraven de creuar-se amb coneguts) l'hi havien impedit. Es va limitar a alentir el pas i a passar-se el mocador per les temples. L'aire marí acariciava la ciutat amb una frescor primaveral, ningú suava, ni tan sols ella. Tot i així, li va fer un gest a Étienne perquè aturés un venedor de begudes fresques que feia sonar els platerets per comprar-li un got d'aigua perfumada amb tamarinde, que es va beure amb un posat de resignació, com si fos cicuta. A part d'aixecar-se lleugerament el barret per passar-se un dit pel front, no tenia cap altra manera de mostrar fins a quin punt l'aclaparava el cansament. Es va aturar un altre cop, amb una mà al cor, buscant la respiració. Étienne es va girar i va adreçar a Hélène una ganyota fatalista, no hi havia res a fer. Les partides successives dels fills eren com claus que, l'un rere l'altre, anaven clavant-se al cor de la seva mare.

—Però Angèle, els nostres petits ja són grans —havia argumentat el senyor Pelletier—, és molt normal que se'n vagin de casa...

—No se'n van de casa, Louis, fugen!

El senyor Pelletier s'havia rendit. La seva esposa disposava de tresors casuístics que ell mai havia aconseguit superar.

—Ves, ves... —va esbufegar la senyora Pelletier—, no pateixis per mi...

Étienne havia deixat de respondre-li, i es va acontentar amb una lleugera pressió al braç de la seva mare per animar-la a seguir malgrat l'esgotament. Un pas darrere de l'altre, al final hi arribarien. Li tocava a ell fer costat a la seva mare perquè aquesta vegada n'era el responsable, el culpable.

Els precedents encara els recordava tothom.

Quan François, dos anys abans, havia comunicat el seu desig d'anar-se'n a París per presentar-se a l'Escola Normal Superior, la senyora Pelletier havia caigut tan llarga com era al terra enrajolat de la cuina.

—Un cas ben curiós... —es va arriscar a dir el doctor Doueiri, que de totes maneres no havia curat mai res més que no fossin insolacions i bronquitis (era un home més aviat estúpid, sempre alarmat pels problemes de salut dels seus pacients, només brillava una mica jugant a cartes).

François es va haver de passar un dia sencer a la capçalera de la seva mare, sentint com es lamentava, fins i tot mentre dormia, de tenir un fill tan ingrati i com repetia que aquella família l'acabaria matant. «I tu, sobretot no diguis res», va etzibar al seu marit.

—Dona, l'Escola Normal... —va respondre l'home vagament, però de seguida va agafar la bicicleta i va sortir disparat cap a la fàbrica.

Quan la senyora Pelletier va accedir a llevar-se, François va haver de superar un altre tràngol, amb prou feines menys penós, que consistia a observar com la seva mare li «preparava el bagul». «Ja que has decidit anar-te'n...», rondinava la dona deu cops al dia, mentre feia piles de roba i provisions que després es dedicava a triar i seleccionar. Aquesta operació, que havia començat com la preparació d'un aixovar, es va anar enquistant a poc a poc. La senyora

Pelletier s'irritava per minúcies, desava les coses amb moviments bruscos, la desesperació se li anava convertint en ràbia. François ja no era un noi gran que la dona veia anar-se'n amb tristesa, sinó un fill indigne que feia fora de casa.

De fet, la senyora Pelletier saldava amb ell un antic compte. Encara no havia paït la carta que el seu fill li havia deixat a la calaixera, aquell dia de maig del 1941 en què, amb divuit anys, s'havia escapat per anar a buscar el general Legentilhomme al campament de Qastinah i allistar-se a la primera divisió lleugera de la França lliure. Curiosament, la dona havia entès millor la primera partida. El seu fill se n'anava a la guerra, una cosa que ben mirat era honorable, i no per seguir uns estudis que hauria pogut fer a Beirut.

–No, mama –li explicava François–. Això aquí és impossible...

–Només faltaria! Això d'aquí no és prou bo per al senyoret!

Quan François va pujar al barco, precedit per dos baguls plens a rebentar, la senyora Pelletier es va mostrar tranquil·la i solemne. «Cuida't molt, eh?», li va deixar anar a cau d'orella. Louis tenia por que la seva dona es volgués quedar al moll fins que el barco hagués desaparegut del tot, però així que es va haver allunyat una mica, el va agafar de bracet mentre li deia: «Espero que ens escrigui...».

I va tornar a les seves activitats. L'esdeveniment va anar perdent intensitat. I quan François va aconseguir entrar a la Normal, hi va haver una mena de prescripció, la senyora Pelletier tornava a estar orgullosa del seu fill, qualsevol hauria dit que els hi devia a ella, la iniciativa d'anar-se'n i l'èxit que havia tingut.

Va ser poc després, que Jean, el fill gran, va anunciar al seu torn que ell i la seva dona abandonaven Beirut per anar-se'n a París. Només feia divuit mesos que se n'havia anat François.

–Ah! Tu també? –va murmurar Angèle.

Es va quedar al llit, no volia veure ningú, ni tan sols a Jean.

El doctor Doueiri, incongruent com sempre, li va aconsellar banys de peus amb bicarbonat. «Aquest Doueiri és un ximple», va pensar Louis, cosa que ja sabia tothom.

A Angèle li va doldre menys la partida de Bouboule que la de François. Al llarg dels mesos anteriors, Jean havia estat molt desgraciat, i ara mirava de protegir-se, la dona ho entenia. Si es quedava al llit era perquè no volia que el seu fill gran pensés que li sabia menys greu que la partida del seu germà.

I mentre esperava la reaparició de la seva dona, el senyor Pelletier es va concedir, en tornar de la fàbrica, una parada al Café des Colonnes per beure's uns Cinzano.

El cambrer, que es passava el dia escoltant Oum Kalsoum, li va proposar una partida de backgammon, perquè hi havia molt pocs clients.

—I tant... —va dir Louis.

Quan l'altre li va preguntar per la salut d'Angèle:

—Ja es troba millor... —va respondre—. Malgrat el doctor Doueiri, es recuperarà de seguida.

Ningú hauria passat sense els serveis d'aquell metge, que era tota una institució, encara que no se sabés mai què era més perillós, si ell o la malaltia.

—És un imbècil... —va deixar anar el cambrer.

—No, és un ximple.

—És el mateix.

El senyor Pelletier va deixar de jugar.

—No, no és el mateix. Si li expliques tres vegades una cosa a algú i encara no l'entén, és que és un imbècil. Però si al final queda convençut que ho ha entès millor que tu i tot, aleshores es tracta d'un ximple.

El cambrer va fer una ganyota.

—En aquest cas, no hi ha dubte, Doueiri és realment un ximple.

Quan es va acabar la partida, Louis va fer l'últim glop de Cinzano i es va quedar pensatiu. Coneixia Angèle com el palmell de la mà, i sabia que necessitava un pretext per sortir de l'habitació. Va tornar a la fàbrica i va arribar a casa amb una pila de factures que acabava de pagar. Angèle li va obrir.

–Louis! –va dir la dona alarmada–. No em diguis que has pagat això!

–Ja..., ja miraré d'aturar el pagament –va articular, confús, i es va precipitar fora de l'habitació.

Va tornar a la fàbrica («Mare meva», es deia mentre pedalava, «a veure si acabem d'un cop!»), va omplir un xec i el va estripar a l'acte. A continuació, va ficar els trossets en un sobre que va deixar a l'escriptori de la seva dona.

L'endemà mateix, la senyora Pelletier reprenia les seves activitats.

Jean i Geneviève se'n van anar dos dies després. «Cuida't...», va murmurar la dona a l'orella de Bouboule. Així que el barco es va allunyar, va agafar Louis de bracet mentre li deia: «Espero que Geneviève ens escrigui...».

I ara Étienne...

La senyora Pelletier es va tornar a aturar.

–Indoxina! Però si hi ha guerra, allà baix!

El seu fill havia intentat explicar-l'hi mil vegades, sí, hi havia guerra, però no del tot, com l'hi podia dir?

–És un conflicte, mama.

–Un conflicte amb morts, i això s'anomena *guerra*.

La dona es va mocar sense pressa i a continuació es va mirar el seu fill. Encara que l'haguessin matat, no ho hauria reconegut mai, però sempre li havia semblat que Étienne era el més guapo dels seus tres fills. Tenia un munt de preguntes que li cremaven els llavis, però ja es veia, per la manera de tenir les espatlles baixes i per la mirada perduda, que no les faria, ja en sabia les respostes.

Indoxina, el seu amic Raymond, les cartes que arribaven des de feia mesos...

Quan el seu fill havia convidat Raymond a casa, Angèle havia dit: «T'entenc, és un noi molt guapo». Ah, si la vida d'Étienne

hagués estat tan fàcil a tot arreu com al costat de la seva mare... Però no era així ni de bon tros. Des de l'escola fins al banc, havia viscut moltes humiliacions, havia hagut de suportar insinuacions i insults...

Era un noi esquifit, amb els cabells d'un castany que tiraven a ros, amb uns ulls riallers i una certa despreocupació en els gestos, en la manera de caminar, que denotava un caràcter sensual, voluptuós. De la seva facilitat amb els números, només n'havia tret un diploma de comptabilitat, perquè no alimentava cap ambició professional.

El centre de la seva vida era l'amor, i això no era gaire oportú. El cercle social de Beirut on es movia la família Pelletier era massa civilitzat per rebutjar-lo per les seves preferències sexuals, però massa burgès per acceptar-lo sense reserves. De manera que Étienne sempre s'havia sentit en un territori pantanós, i la seva família n'era, en certa manera, una reproducció en miniatura. Les dones (la seva mare, Hélène) l'adoraven. Els homes (François, Jean) se l'estimaven, però de més lluny. Quedava el seu pare, el seu públic més fidel, que l'hi perdonava tot, que se l'estimava amb una brusquedat i una falta de tacte que denotaven una impotència una mica dolorosa. Étienne era una criatura *flotant*, Angèle no trobava cap paraula millor. Semblava que estigués suspès en l'aire, no se sabia mai en quina direcció sortiria volant. Era un idealista, però sense cap ideal. No en tenia prou amb la vida. Segur que és per això, pensava la seva mare, que té aquests impulsos amorosos, aquesta fogositat. A vegades li agafava el rostre entre les mans i li preguntava: «Quan t'acontentaràs amb el que et dona la vida, Étienne?». Ell reia i li responia: «Demà, mama. T'ho prometo!».

Havia conegut Raymond un any abans, quan aquest estava destinat a prop de Hadeth. Havien viscut sis mesos d'una gran passió. Étienne sempre havia estat una persona alegre, però la seva mare no l'havia vist mai tan feliç. Després, Raymond se n'havia anat a Indoxina, on acabaria el seu contracte. Era belga, i no tenia cap ganes de tornar a casa. Abans d'allistar-se a la Legió (per un motiu

que mai havia confessat a Étienne), havia estat professor. «Tot això s'ha acabat», li havia escrit al cap d'unes quantes setmanes. «Ara que he acabat el contracte, m'agradaria quedar-me aquí, on hi ha moltes possibilitats...» S'havien intercanviat moltes cartes parlant d'aquesta idea i, des de l'empresa de transports fins a la plantació, havien esbossat tota mena de projectes. Étienne de seguida havia començat a buscar feina allà baix, sense confiar-hi gaire, però quatre setmanes després, costava de creure, havia rebut una carta que l'informava que havien triat la seva sol·licitud a l'Agència Monetària d'Indoxina de Saigon.

–Agafaràs la febre groga, això és el que passarà.

–De cap manera, mama, no em penso posar mai res de color groc!

–Sí, riu-te'n...

El senyor Pelletier s'havia mostrat més entusiasta que la seva dona. Tenia molt bones relacions amb Lecoq & d'Arneville, una casa comercial de Saigon. Les vendes de Sabons de Llevant a Indoxina, encara que fossin modestes, no eren gens menyspreables. «Étienne sempre hi serà ben rebut.» I a la seva esposa, que no veia en què podien ser útils al seu fill Lecoq & d'Arneville, Louis Pelletier responia: «És una assegurança, Angèle. La solidaritat entre francesos a l'estranger. Lecoq és un home com call!». Étienne ofegava una rialla al pit de la seva mare: «Dona, un home que es diu Lecoq no pot ser un mal francès...».
